

Lång dags färd mot

Sandra Lind och Alexander Edenäs kämpar för att få pengarna att räcka. "Jag har blivit en riktig reklambladsalkoholist. Man letar hela tiden efter de bästa

jobb

Sandra Lind har sökt över 500 jobb och fått nej på alla. Det tog två år innan hon fick en praktikplats. Arbetsförmedlingens bästa metoder för att få unga i jobb används knappt.

Text: BJÖRN WENDELBN BARR

Foto: YLVA SUNDGREN

Research: JOSEPHINE BERGENMAR LAGER

Klockan är strax efter fyra en gråmulen onsdagseftermiddag när 21-åriga Sandra Lind sätter sig vid köksbordet och startar sin bärbara dator. Två snabba klick senare är hon inne på Arbetsförmedlingens hemsida. I hennes hemstad Katrineholm, där 3 900 är arbetslösa, ligger 59 lediga jobb ute. Hon skummar igenom annonserna och sorterar bort jobben som hon saknar utbildning för: Bibliotekarie, mjuklödare och träslöjdlärare. Sen försvinner jobben som kräver erfarenhet.

När hon är färdig finns det en annons kvar.

En rullstolsburen tjej behöver en personlig assistent. Trots att Sandra saknar körkort som jobbet kräver bestämmer hon sig för att söka det. Hon läser annonsen noggrannare nu, skriver ner nyckelorden: Positiv, driven och skötsam. Dessutom ska hon tycka om att shoppa.

” Man har inte råd att bli sjuk när man är så här fattig.

Sandra Lind, långtidsarbetslös.

Sandra skriver ihop ansökningsbrevet på en dryg halvtimme. Rad efter rad av nyckelord prickas av. Hon kollar texten en extra gång för att se till att inga stavfel slant igenom rättstavningsprogrammet i datorn och sen mejlar hon in brevet tillsammans med sin meritförteckning. En mun kaffe senare fortsätter hon.

Nu är det bemanningsföretagens och de privata jobbförmedlarnas tur. Metrojobb, Proffice, Uniflex, Lokus, Workey. Samma visa här: Skumma och gallra. Men det finns inga fler jobb utan krav på erfarenhet och utbildning att söka.

erbjudandena", säger Sandra Lind.

> **Sandra Lind vet hur det känns** när ingen vill ha en. Hon har sökt över 500 jobb. Inte bara i hemstaden Katrineholm, utan också i Stockholm, Göteborg, Norrköping och Eskilstuna. Personalchefer och rekryterare i de flesta större svenska städer har läst hennes ansökningsbrev. Tusentals kronor har gått åt till frimärken, jobbsökarresor och kuvert.

Det har resulterat i två intervjuer på Ericsson och SKF. Jobbet som kvalitetskontrollant på Ericsson var i praktiken hennes när Japan drabbades av en jordbävning och efterföljande reaktorhaveri i Fukushima. Då slutade Ericsson köpa delar från Japan och jobbet försvann. Det var för mer än ett halvår sedan.

” Handläggaren fnös åt mig när jag sa att jag inte hade något körkort. Så får man inte göra, sparka på någon som redan ligger ned.

Sandra Lind, långtidsarbetslös.

– När jag först blev arbetslös trodde jag att det skulle gå fort att få ett jobb. Efter ett tag började jag känna mig värdelös och oduglig, men sen så måste man vända på det och tänka att det är samhället det är fel på. Man måste tuffa till sig annars går man under.

Hon har varit utan arbete sedan mars 2010. Då hoppade hon av elprogrammet, trots att styrteknik var det roligaste hon visste.

Lusten hade börjat tryta och betygen störtök. Efter ett snack med mamma Eva bestämde sig Sandra för att ta en paus och fortsätta

”Näringslivet anställer inte ungdomar i tillräcklig omfattning. Många av ingångsjobben som man förr fick direkt efter gymnasiet har försvunnit”, säger Jonny Grundelius på Arbetsförmedlingen.

med skolan när hon hade hittat motivationen igen.

I dag, nästan två år senare, kämpar Sandra fortfarande med att få in en fot i arbetslivet. Det är som om hennes enda chans försvann där i tvåan på gymnasiet när hon hoppade av.

Hennes historia är inte på något sätt unik. Drygt 17 000 ungdomar är långtidsarbetslösa.

Det sker i en tid när företagen formligen

skriker efter svetsare, maskinoperatörer och mekaniker. Men ungdomarna har svårt att få de jobben. Kraven på erfarenhet och utbildning är ofta för höga.

Sandra får 2990 kronor i månaden från Försäkringskassan som ersättning för att hon deltar i jobbgarantin för unga, berättar hon i backen upp mot sin lägenhet. 2990 kronor som ska täcka allt utom hyran och elen, det betalar socialen. Runt den femtonde varje månad brukar pengarna vara slut.

Just nu är det extra kämpigt. Hennes mobil håller på att gå sönder och hon måste köpa en ny. Står hon utan telefon är det helt kört om en arbetsgivare skulle ringa.

Hon bor tillsammans med sin kille Alexander som också letar jobb, och katterna Edgar och Alligator. Men det som skulle kunna vara ett idylliskt första boende naggas i kanten av stress och oro inför framtiden.

– Vi blir osams för vi går varandra på hämlarna hela tiden. Vi är ju alltid med varandra, säger Alexander.

Sandra nickar och fortsätter:

– Man blir arg för att den andre inte har disskat, även om det bara är en tallrik i diskhon. Men det är bara för att man är så frustrerad över att man inte har jobb och inkomst.

Det är mer än sambolivet som tar stryk. Sandra har gått upp femton kilo de senaste två åren. Ena knäet gör så ont att hon inte kan träna, men socialen vill inte bekosta ett läkarbesök och själv har hon inte råd. Det syns när hon står upp, hon aktar sig för att stödja på högerbenet.

– Det kostar 150 kronor på vårdcentralen

Fritidsaktiviteterna är inte så många när man är pank. Promenader och filmkvällar är det som pengarna räcker till.

Politikerna svarar

Hur tycker du att arbetsmarknadsåtgärderna för ungdomar fungerar i dag?

**HILLEVIENGSTRÖM (M),
arbetsmarknadsminister**

– I huvudsak tycker jag att det fungerar bra. Det som **kommer att bli bättre** inom jobbgarantin är att det ska bli mer kontakt med Arbetsförmedlingen, mer personligt stöd och **ökad kvalitet** i jobbgarantin.

Det fungerar bra

**YLVA JOHANSSON (S),
arbetsmarknads-
politisk talesman**

– Det fungerar dåligt. Det är ett stort misslyckande att så många ungdomar i dag tvingas börja sitt vuxenliv som arbetslösa. **Det är allvarligt** för ungdomars framtidstro och självförtroende och ett **oerhört slöseri** för hela samhället.

Ett stort misslyckande

Vad är det som inte fungerar i dag då?

– I samband med finanskrisen blev det många nya arbetslösa och då var det för lite aktivitet i jobbgarantin för unga. Det är det som vi nu råder bot på genom att **satsa 1,2 miljarder kronor** till Arbetsförmedlingen så att man ska kunna få mer stöd och **hjälp under nästa år**.

Mer stöd nästa år

– **Rekordmånga unga lämnar skolan** utan tillräckliga kunskaper och får därför oerhört svårt att få jobb. Aktivitetsförbudet på Arbetsförmedlingen är förödande. Varje ung människa måste ha möjlighet att få **stöd från första dagen**. Utbildning, praktik, utbildningsvikariat och utbildningsanställningar är fungerande vägar till första jobbet.

Vi träffade en tjej som är 21 år och som varit arbetslös i två år. Hon har sökt 500 jobb. Vad skulle du säga till henne?

– Ja, det är framför allt om hon har funderat på vilken typ av arbeten hon har sökt. Vad kan du dra för slutsatser av det? Har du **relevant utbildning** för dom jobben? Det kan vara så att man söker ett jobb som man kanske inte ser som ett drömjobb, men att man kan **få in en fot** där. Då kan alla möjliga jobb vara jätteviktiga. Ibland kanske man också söker jobb som man inte riktigt är kvalificerad för.

– Det är **inte dig det är fel på**, du behövs på arbetsmarknaden och har mycket att bidra med. Vi vill **satsa pengar på 16 000 utbildningsanställningar** med avtalsenliga villkor och garanterat utbildningsinnehåll för att ge den kompetens, erfarenhet och de kontakter som behövs. I stället för att sänka krogmomsen vill vi satsa dessa pengar på kvalitetshöjning i skolan och nya utbildningsmöjligheter.

och sen kostar det lika mycket till hos ortopederna. Jag har inte de pengarna.

Likadant är det om hon skulle råka ut för en olycka.

– Om jag skär mig eller bryter benet måste jag ringa till socialen och fråga om de betalar min sjukhusvård innan jag åker till akuten. Man har inte råd att bli sjuk när man är så här fattig.

” I dag räcker det knappt med gymnasiebetyg för att få ett jobb på lager.

Jonny Grundelius, handläggare.

Hur hamnar en människa i den här misären? Hon är lat, tänker du kanske. Eller för kräsen i val av jobb.

Dagen då Sandra skrev in sig på Arbetsförmedlingen kommer hon aldrig att glömma. Det var då hon förstod att det är andra regler än för vuxna som gäller för arbetslösa ungdomar.

Det var någon vecka efter att hon hoppat av skolan. En alldeles för varm och vårig dag för att vara i mars. Hon var på bra humör, tänkte att det där med jobbsökande skulle vara snabbt avklarat. Hon som både är stark och smart skulle fixa ett jobb på nolltid.

Den här gången var hon på plats klockan

tio när Arbetsförmedlingen öppnade, dagen innan hade hon väntat förgäves i flera timmar. Handläggaren tog emot henne med ett kort handslag och visade in henne på sitt rum.

Efter några korta standardfrågor om tidigare erfarenhet och utbildning stod Sandra på gatan igen. Hennes möte var över på tio minuter. Hon hade varken fått information om hur jobbläget såg ut på orten eller vad hon borde göra härnäst. Hennes individuella handlingsplan kom på posten en vecka senare. Där stod det bara att hon skulle söka jobb och att hon efter tre månader hamnar i jobbgarantin för unga.

– Jag kände mig väldigt arg efteråt. Handläggaren fnös åt mig när jag sa att jag inte hade något körkort. Så får man inte göra, sparka på någon som redan ligger ned.

De första nittio dagarna var ett helvete. Inga pengar och inget stöd från Arbetsförmedlingen. Sandras dröm om ett jobb smulades sönder. När hon väl kallades till informationsträff för jobbgarantin för unga var hon på botten. Tillsammans med nio andra ungdomar satt hon och lyssnade i flera timmar. Långsamt tändes hoppet igen. Nu skulle hon få både praktik och utbildning.

Så fel hon hade.

Jonny Grundelius var handläggaren som höll i informationsmötet. Han har jobbat som ar-

betsförmedlare i elva år. De senaste två åren har han bara haft hand om ungdomar. Just nu är han ansvarig för drygt 200. En vanlig arbetsvecka träffar han ett tiotal av dem. Inne på sitt kontor visar han sin nötta plastkalender. Dagarna är fullproppade med möten, informationsträffar och besök. Tiden räcker inte till för alla.

– De ungdomar som behöver lite extra stöd hade klarat sig bättre om jag hade kunnat träffa dem oftare, kanske en gång i veckan under ett par månader. Men den möjligheten finns inte. Han vill hinna lära känna ungdomarna bättre för att kunna matcha dem mot arbetsgivare. Den personliga kontakten är viktig för att lyckas få ett arbete.

– Det har blivit tuffare på arbetsmarknaden. Kraven har höjts utan att jobben blivit

” Och det är klart, får man femtio nej i rad börjar man fundera på om man någonsin kommer att få ett jobb.

Jonny Grundelius, handläggare.

så mycket svårare. I dag räcker det knappt med gymnasiebetyg för att få ett jobb på lager.

Alla som deltar i jobbgarantin för unga ska erbjudas någon form av aktivitet. Antingen utbildning, coaching eller praktik. Just praktiken är det som snabbast brukar leda

"Jag har varit ledsen och gråtit men man måste alltid hålla i känslan att det inte är ens eget fel. Jag söker de jobb som finns och försöker hålla lågan i gång", säger Sandra Lind.

till jobb, säger Jonny. Men praktik och utbildning är svårt att få. Under 2010 stod praktik för mindre än åtta procent av aktiviteterna i jobbgarantin för unga. Utbildning, som också ofta leder till jobb, var knappt fyra procent.

– Många som frågar efter praktik får ett nej. Jag tror att det beror på att företagen är så slimmade i dag. De har inte tid med en praktikant, säger Jonny Grundelius.

Nästan lika illa är det i kommunen. Praktikplatserna som vårdbiträde och barnskötare är knutna till gymnasiet. Arbetslösa ungdomar med fel utbildning har svårt att få in en fot.

Så vad gör alla långtidsarbetslösa unga i stället för att vara på praktik eller gå yrkesutbildningar?

De lär sig skriva ansökningsbrev och hur man söker jobb. I mer än tio månader. Det tar i snitt 315 dagar att få ett jobb efter inskrivningen på Arbetsförmedlingen.

Jonny Grundelius tycker att det är alldeles för länge. Insatserna kommer i gång för sent.

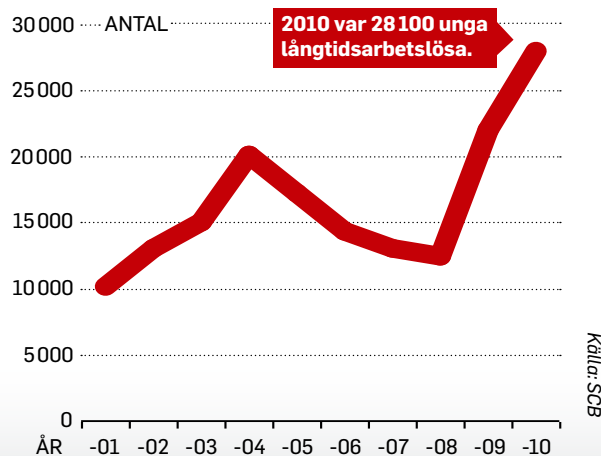
– Många unga mår psykiskt sämre i dag än för tio år sen. Och det är klart, får man femtio nej i rad börjar man fundera på om man någonsin kommer att få ett jobb.

För Sandra har jobbgarantin för unga varit en återvändsgränd. Hon stryker undan den lilafärgade luggen och försöker förklara: Helst av allt vill hon arbeta som automationselektriker i tillverkningsindustrin. Det är det hon pluggade till på gymnasiet. För att kunna söka de jobben måste hon läsa upp ett par kurser i styrteknik.

Men hon hade ingen koll på reglerna. För lite mer än ett år sen började hon på en floristutbildning bara för att ha något att göra. Nu i

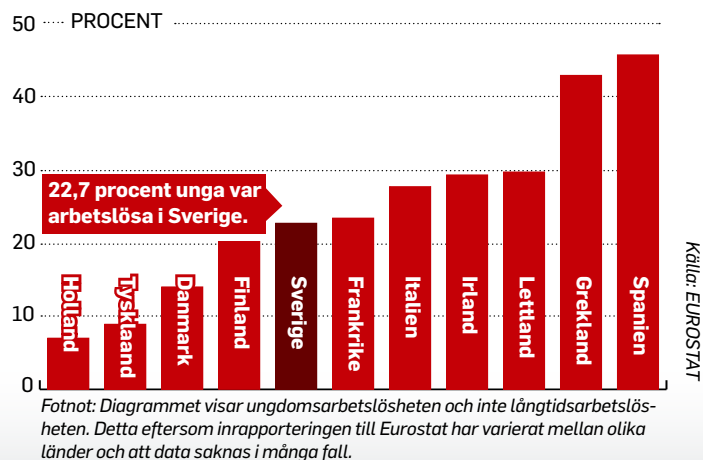
Så många unga är långtidsarbetslösa

■ Antalet långtidsarbetslösa ungdomar mellan 15 och 24 år åren 2001–2010. Årssiffran för 2011 fanns inte vid denna tidnings pressläggning.

Mer än var femte ung svensk är utan jobb

■ Unga holländare har lättast att hitta jobb i Europa, bara sju procent är utan arbete där. Högst ungdomsarbetslöshet har Spanien med 45,7 procent. Siffrorna visar arbetslösa unga i åldern 15–24 år andra kvartalet 2011.

efterhand förstår hon vilket misstag det var.

– Det passade mig inte alls. Jag är för grabbig för en sån linje. Tjejerna där var så tjejiga och alla lärare var så pimpinetta.

Hon avslutade aldrig utbildningen och nu får hon inga nya lån för att plugga styrteknik. Och studielån måste hon ha, börjar hon plugga stryps all ersättning från Försäkringskassan och socialen.

” Men jag och mina kompisar som är arbetslösa vill inget hellre än att arbeta. Vi kan göra hur tunga och skitiga jobb som helst, bara det är ett jobb.

Sandra Lind.

Hon vill också jobba som CNC-operatör, ett bristyrke inom industrin som Arbetsförmedlingen utbildar till i flera delar av landet. Den utbildningen får hon inte gå.

Man måste vara över 25 år. Ungdomar får bara gå kurser på max ett halvår. Sandra skakar på huvudet åt hur oräddvinst det är.

– Varför ska jag behöva vänta tills jag är 25? Om jag fick en utbildning nu skulle jag kunna få jobb direkt.

Alla andra jobb som hon har sökt kräver antingen många års erfarenhet eller så är det flera hundra sökande.

Det är en tisdagsförmiddag i slutet av oktober. Sandra är på möte med sin jobbcoach Pia. För en vecka sen fick Sandra i uppgift att tänka ut tio ställen som hon skulle vilja göra praktik på.

Ett handskrivet papper med företagens namn och kontaktuppgifter ligger på bordet. Sandra har rangordnat dem, helst vill hon

vara på Ica Nära. Sen följer ett boende för funktionshindrade och Lindex. Men det är hennes jobbcoach som ringer samtalen. Sandra ska lära sig hur man pratar i telefon med en arbetsgivare.

Ica säger nej direkt. Lindex också. Pia försöker hålla modet uppe, under varje samtal säger hon att just den här platsen ligger först på Sandras lista. Det hjälper inte, ingen har plats för Sandra.

Hon känner sig helt tom när hon går från jobbcoachen. Vad ska hon göra nu? Plötsligt ringer mobilen i väskan. Mormor Gun. Hon berättar att hon har tjatat på några bekanta och har lyckats ordna en praktikplats.

Tjejen som älskar kodscheman och automatiseringsprocesser ska göra praktik på en handelsträdgård. Kanske, kanske finns det en chans att de kommer att anställa henne efteråt.

Hon får i alla fall uppleva känslan av att vara på ett jobb. En paus i tristessen. Det betyder mycket för henne.

– Det är jobbigt att alltid vara den som har tid att ses. Ibland vill man träffa kompisar men så kan de inte för att de måste jobba över. Det skulle jag också vilja få säga någon gång.

Hon pratar snabbare nu. Ämnet gör henne förbannad. Det är så mycket som är fel. Arbetsförmedlingens oförmåga att hjälpa henne, osäkerheten för framtiden, känslan av att livet rinner i väg.

Sandra vill bara ha ett jobb att gå till. Få känna att hon är på väg någonstans.

– Hela tiden får man höra att ungdomar inte får jobb för att vi är lata. Men jag och mina kompisar som är arbetslösa vill inget hellre än att arbeta. Vi kan göra hur tunga och skitiga jobb som helst, bara det är ett jobb. ■

PATRIK NÄSELKVIST, 23 ÅR, ESKILSTUNA

” Efter skolan flyttade jag till Örebro och pluggade till mjukvaruutvecklare på en KY-utbildning. Men det var alldeles för teoretiskt för mig, jag hade svårt att hänga med i undervisningen. Jag hoppade av efter ett och ett halvt år. Mina pengar tog slut och jag fick flytta hem till föräldrarna igen. I våras började jag tävla i bangolf igen. Jag har vunnit några tusen kronor i prispengar och det har räddat mig under hösten. Hade jag inte haft bangolfen hade mitt liv varit hur tråkigt som helst. I dag skulle jag kunna ta vilket jobb som helst. Jag har ringt till alla däckfirmor i stan och skickat mitt cv till massa affärer, men inte fått något svar. Finns det bara en chans skulle jag nappa direkt.

Foto: BJÖRN WENDELBOREN BARR

MARCUS SVENSSON, 21 ÅR, FINSPÅNG

” Jag tog studenten mitt under lågkonjunkturen och då fanns det inga jobb. Första månaden som arbetslös var inte så svår men efter ett par månader insåg jag att det inte skulle förändras om jag inte gjorde något själv. Nu har jag varit ungefär ett år i jobbgarantin för unga. Under den här tiden har jag träffat en jobbcoach och lärt mig skriva ansökningsbrev. Jag hade också praktik i tre månader på Siemens men det ledde inte till något jobb. Hittills har jag sökt runt hundra jobb och fått komma på fem intervjuer. Det känns tråkigt men det är väl normalt. Det är många som söker jobben. För mig har inte jobbgarantin för unga fungerat. De borde byta namn, nu är det ingen garanti för jobb.

Foto: BJÖRN WENDELBOREN BARR

ANDREAS PEGADO, 22 ÅR, FINSPÅNG

” Direkt efter studenten flyttade jag till Kristiansand i Norge och jobbade som snickarlärling tillsammans med ett gäng svenskar. Efter fyra månader fick alla från Sverige sparken, så jag fick flytta hem till mina föräldrar igen. Efter ett år som arbetslös började jag på Komvux och läste upp mina betyg i fysik och matte. Jag slutade på Komvux i juni 2010 och sen dess har jag bara haft kortare ströjobb, en vecka här och där. Under ett års tid gick jag på två möten hos Arbetsförmedlingen, sen blev det tyst. Det är riktigt dåligt, man måste ses oftare.

Foto: BJÖRN WENDELBOREN BARR

Jobbgarantin för ungdomar

40 909 ungdomar befann sig i jobbgarantin för unga i november 2011.
Källa: Arbetsförmedlingen

7 633 började jobbgarantin för unga under samma period.
Källa: Arbetsförmedlingen

1 945 slutade på grund av jobb. Det motsvarar cirka fem procent av deltagarna.
Källa: Arbetsförmedlingen

Långtidsarbetslösa unga

17 300 ungdomar mellan 15–24 år var långtidsarbetslösa i november 2011. (minst 27 veckor sammanhängande arbetslöshet)
Källa: SCB

10 300 ungdomar befann sig i Fas 1 i november 2011. Det vill säga, det som kommer efter högsta tillåtna tid i jobbgarantin för unga.
Källa: Arbetsförmedlingen

■ Vad har politikerna gjort tidigare år för att stoppa ungdomsarbetslösheten?

■ Vad görs inom jobbgarantin för unga?

■ Läs mer på

